

О. О. Другов¹, Д. Вавжиняк²

¹ Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра менеджменту організацій,

² Вроцлавський університет економіки та бізнесу,
кафедра банківської справи,

ORCID: ¹ 0000-0003-1987-187X; ² 0000-0002-0896-6171

ОСОБИСТИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНСАЛТИНГ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.23939/semi2023.01.130>

© Другов О. О., Вавжиняк Д., 2023

Євроінтеграція та розвиток можливостей доступу до світових фінансових ринків: ринку акцій, облігацій, криптовалют – надають громадянам України нові можливості для вкладення своїх заощаджень. Це можливість примножити свої кошти, збільшити заощадження, стати фінансово спроможнішим та незалежнішим. Разом із тим, ці ринки є джерелом підвищеної небезпеки, оскільки курсові коливання цілком можуть залишити інвестора і без його заощаджень, за умови відсутності належних знань. У 2022 р. американський фондовий ринок втратив до 30 % капіталізації. Деякі акції, особливо компаній технологічного сектору, втратили по 80–90 %. Біткоїн також втратив понад 60 % вартості. Українські облігації зовнішньої державної позики були “заморожені” до вересня 2024 р., й багато інвесторів суттєво постраждали.

Світова практика виробила два способи мінімізації втрат інвесторів на ринках. Одним із них є система особистого фінансового консалтингу. Її учасники – незалежні фінансові радники мають допомагати та сприяти збереженості та примноженню заощаджень населення, як у Сполучених Штатах Америки або низці європейських країн.

Результати досліджень, проведених в Україні, свідчать, що система особистого фінансового консалтингу в країні не дає змоги забезпечити належний рівень обізнаності громадян про особливості управління заощадженнями, роботу світових фінансових ринків та ефективне управління особистими фінансами. За результатами дослідження у статті виділено напрями розвитку системи особистого фінансового консалтингу в Україні. Визначено також, що необхідно зробити для цього: створити та розвивати освітні програми, які готуватимуть особистих фінансових консультантів в українських університетах; внести цю професію до переліку, який потребує обов’язкової сертифікації; створити транспарентну, відповідальну та фахову систему фінансових консультантів.

Ключові слова: фінансові консультації, фінансовий радник, фінансовий ринок, приватні інвестиції; фінансове планування.

Постановка проблеми

Фінансова грамотність та управління особистими фінансами у сучасному світі стають невід’ємною частиною *soft skills*, без знання яких людина не може ефективно реалізуватись та бути успішною. Якщо ми не ведемо сімейний бюджет та не аналізуємо свої доходи та витрати, ми не можемо контролювати свої фінанси та досягати життєвих цілей. Ще складнішими питаннями є ін-

вестиційна грамотність, розуміння сучасних фінансових та інвестиційних інструментів. Фактично лише віднедавна громадяни України отримали можливість повноцінно інвестувати у акції та облигації на світових фінансових ринках, купувати криптовалюти. Людей, які реально розбираються у цих процесах, в Україні зовсім мало. До того ж навіть більшість банківських установ в Україні не надає послуг з інвестиційного менеджменту і не може запропонувати клієнтам адекватну інформацію щодо інвестування у фінансові інструменти США та ЄС.

У світовій практиці допомагають у прийнятті виважених інвестиційних рішень та правильному управлінні особистими фінансами фахівці зі спеціальною професією – фінансові консультанти або радники. Це відповідальна професія, яка підлягає обов'язковій сертифікації, для прикладу, у Сполучених Штатах Америки. В Україні уже чимало людей пропонує свої послуги у цій сфері, називаючи себе експертами у сфері фінансів та інвестицій. Частина з них пропонує свої послуги у соціальних мережах. Деякі з них навіть не мають фінансової освіти та можуть вводити в оману наших громадян і брати за свої послуги чималі гонорари, або ж під видом підвищення фінансової грамотності продавати фінансові продукти. Відповідно, сфера фінансового консалтингу в Україні потребує розвитку і встановлення певних “правил гри” для забезпечення ефективної діяльності та реального виконання соціального замовлення на ці послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загалом, українські практики та вчені досліджують фінансову грамотність населення України. Уже чимало років реалізуються спільні проєкти Національного банку України, фонду USAID та українських університетів стосовно підвищення рівня фінансової грамотності для населення. Разом із тим, безперечно, бракує реальних досліджень та наукових праць, що стосуються розвитку системи фінансового консалтингу населення України. Сам цей процес розвивається без жодного контролю з боку держави, що уможлиблює доступ до системи консультування неосвічених осіб та відвертих шахраїв і тим самим шкодить населенню, не створює інституційних передумов для розвитку системи в державі, не сприяє стимулюванню людей до грамотного інвестування заощаджень у економіку, створює передумови втрати коштів.

Загалом, оцінюючи індекс фінансової грамотності в Україні, його не можна назвати низьким. За методологією ОЕСР, загальний індекс фінансової грамотності України [1] становить 12,3 бала (або 58 % від його максимального значення). За Індексом фінансової грамотності найменш обізнаною залишається молодь 18–24 років, незважаючи на значний прогрес порівняно з опитуванням 2018 р. Ще одна група, яка продемонструвала невисокий рівень фінансової грамотності, – це респонденти віком понад 60 років. Важливо зазначити, що освіта відіграє важливу роль у рівні фінансової грамотності: найбільші проблеми спостерігаються у респондентів з неповною середньою освітою, незалежно від їхнього віку. Також з'ясовано, що збільшився розрив у фінансовій грамотності між респондентами з міста та села на користь перших.

Національний банк України вважає підвищення рівня фінансової грамотності в Україні одним зі своїх завдань. Для реалізації заходів із цією метою спільно з МОН України реалізуються освітні проєкти, створено спеціальний сайт [2]. Разом із тим, як показують результати досліджень, реальна ситуація з фінансовою грамотністю та фінансовими рішеннями населення доволі невтішна [3]. Активна участь наших громадян у фінансових пірамідах, нерозуміння сутності та реальної вартості залучення коштів у компанії “швидкогрошей” та вкладення коштів у напівзбанкрутілі банки відображають усю глибину проблем із розумінням фінансових ринків у наших громадян, і це ще в умовах фактичної відсутності фондового ринку.

С. Журкевич та Н. Карпишин [4] досліджували питання розвитку системи фінансового консалтингу для населення та зробили висновок: “У сучасних умовах серед широкого вибору пропозицій на ринку фінансових послуг в Україні громадянам складно обрати ті, які допоможуть їм зберегти і примножити особистий капітал. Брак коштів, часу, знань, довіри і фінансової культури в населення – усе це заважає грамотно управляти особистими коштами. Унаслідок цього населення не-

вміло розпоряджається фінансовими ресурсами, зберігає заощадження вдома, використовує лише банківські депозити як засіб для накопичення і інвестування своїх коштів, одержує не вигідні кредити, а отже, бідніє ще більше”. Тому необхідна популяризація професії незалежного фінансового консультанта, забезпечення якості його послуг за допомогою ліцензування.

Т. Кизима у своїй праці [5] робить висновок: “Ринок фінансового консалтингу в Україні проходить етап свого становлення. Він буде активно розвиватися у найближчій перспективі, адаптуючи західні технології до вітчизняних умов. Відтак переконані, що в недалекому майбутньому професія фінансового консультанта стане досить популярною і престижною й у нас. Однак це станеться лише за умов подальшої стабілізації національної економіки, зростання доходів населення і підвищення фінансової культури громадян”. Автор також стверджує: “Попри те, що професія фінансового консультанта є однією з найперспективніших в Україні (оскільки фінансовий ринок держави, яка є однією з найбільших за чисельністю населення та кількістю фінансових установ в Європі, лише розвивається і є вільним від конкуренції), вона є також і доволі престижною. Адже сумлінні фахівці з бізнес-планування, побудови інвестиційної чи кредитної стратегії для постійного клієнта, розробки плану використання фінансових продуктів (депозитів, вкладів, паїв, іпотеки, лізингу тощо) завжди користувалися особливою повагою серед населення”.

Окремо потрібно відзначити напрацювання навчально-методичних матеріалів та навчальних курсів з фінансової грамотності в Україні, розроблені Національним банком України, Міністерством освіти України та Університетом банківської справи [6]. Зазначений посібник містить знання про фінансову систему, фінансові установи та послуги, які вони пропонують, а також допоможе розвивати вміння управляти власними фінансами та відповідально користуватися фінансовими послугами. Він розрахований на учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Треба також згадати напрацювання Національного банку України у сфері “Управління особистими фінансами” [7]. Його фахівці доволі детально систематизували та продемонстрували фундаментальні засади особистого фінансового менеджменту.

Н. Ясинська у своїй праці [8] щодо технологій управління особистими фінансами зазначає: “До сучасних технологій управління особистими фінансами слід віднести цифровізацію грошово-кредитних відносин в соціетальній системі, генерацію цифрових фінансових інструментів як (а) альтернативи поточній недосконалій фінансовій системі перерозподілу найліквідніших активів за соціальними стратами в суспільстві, з одного боку, та (б) державної соціальної політики з управління індивідуальною та колективною фінансовою поведінкою людей, з другого боку”.

Загалом потрібно визнати, що без стратегічної цілеспрямованої роботи відповідальних органів центральної влади у сфері фінансової грамотності та без розвитку інституту фінансових консультантів після інтеграції України у світовий фінансовий ринок, на громадян нашої країни, що інвестуватимуть свої заощадження, чекатиме чимало пасток та проблем.

Формулювання гіпотез та постановка цілей

Гіпотезою цього дослідження є припущення, що підвищення рівня фінансової грамотності населення України та розвиток професії незалежного особистого фінансового консалтингу дадуть змогу підвищити рівень заощаджень населення, знизити фінансові втрати унаслідок несвідомого використання сучасних фінансових інструментів, підвищити рівень управління особистими фінансами та, зрештою, позитивно впливатиме на розвиток української економіки загалом. Цілі дослідження: визначити сучасний стан розвитку системи особистого фінансового консультування в Україні, систематизувати світовий досвід особистого фінансового консультування та обґрунтувати систему заходів із розвитку цієї професії в Україні.

Методи дослідження

У дослідженні проаналізовано сучасний стан розвитку системи фінансового консалтингу в Україні, визначено його основні недоліки та, на основі вивчення зарубіжного досвіду і можливостей його імплементації в Україні, розроблено основні рекомендації та пропозиції у цій сфері. Мето-

ди дослідження: аналіз та синтез наявної інформації про систему особистого фінансового консультування в Україні з метою оцінювання її реального стану та визначення основних проблем та шляхів розвитку.

Виклад основного матеріалу

Набуття населенням України доступу до світових фінансових ринків (тимчасово певною мірою обмеженого під час військових дій) створює як можливості для вигідного розміщення заощаджень, так і певні ризики, серед яких нерозуміння світових тенденцій та можливості втрати нашими громадянами коштів після невдалого інвестування.

Очікування економічної рецесії, підвищення ставок центральними банками та війна в Україні обвалили фінансові ринки та заподіяли чималі збитки інвесторам. Очікування на наступний рік також переважно негативні. Разом із тим, ціни на деякі активи істотно знизились. Акції американських компаній нині можна купити на 10–80 % дешевше, аніж рік тому. Ціна біткоіна знизилася утричі – з 60 до 20 тисяч доларів за одиницю (Статистику для аналізу фондових ринків та ринку криптовалют тут і далі взято з порталу Yahoo Finance, посилання: <https://finance.yahoo.com/>).

Деякі активи, навпаки, зросли – нерухомість в США подорожчала на 20 %. Навіть у західних областях України ціни на новобудови зросли порівняно з довоєнним періодом. Єврооблігації України натомість подешевшали на 60–80 %. Що ж буде далі і куди варто тепер інвестувати кошти, не ризикуючи їх втратити? Основні поради щодо здійснення інвестицій із урахуванням ситуації на світових фінансових ринках наведено у матеріалах компанії “Софтінвест консалтинг”, яка допомагає громадянам України здобути знання та навички інвестування, а також впроваджує проекти з фінансового консалтингу. Отож, як приклад фінансового консалтингу, наводимо загальні поради щодо інвестування на світових фінансових ринках [14]:

1. Сьогодні не варто інвестувати у ризикові активи, тільки тому, що вони подешевшали. Враховуючи неприглядні перспективи розвитку світової економіки, деякі компанії, акції яких помітно втратили в ціні, можуть просто збанкрутувати, а певні криптоактиви припинити існування.

2. Є сенс інвестувати у диференційовані інструменти на фондовому ринку – ETF. Рекомендуємо SPDR S&P 500 ETF Trust – ETF на індекс S&P 500 (500 найбільших компаній США – втратив 20 % своєї вартості) та Invesco QQQ Trust Series 1 – ETF на 100 найбільших компаній NASDAQ (втратив 30 % своєї вартості). Вартість цих фондів, у будь-якому разі, відновиться і зростатиме надалі, як тільки економічна ситуація почне стабілізуватись. Тобто ви точно заробите 20–30+ % на свої інвестиції.

3. Можна інвестувати у нерухомість в Україні. Оскільки сьогодні майже немає нових проєктів, а собівартість будівництва драматично зростає, через два-три роки вартість новозбудованого житла буде значно вищою, аніж нині. Разом з тим, потрібно дуже ретельно підбирати забудовника, мінімізуючи ризик незавершення будівництва.

4. Ми, зазвичай, не рекомендуємо інвестувати у валюти окремих країн чи союзів. Це швидше диференціація нашого кешу. Та у випадку, якщо євро знизиться до рівня 0,9 долара США, є сенс розглянути можливість вкладення частини коштів у валюту Євросоюзу.

Після уведення жорстких обмежень на виведення із України коштів, пов’язаних із необхідністю збалансування платіжного балансу та стабілізації золотовалютних резервів в Україні, не усі світові інвестиційні інструменти тепер доступні для інвестування у межах України. Наведемо рейтинг тих доступних із них, які можуть зараз принести найбільший дохід українським інвесторам, урахувавши рівень ризикованості цих інвестицій. Наводимо ТОП-5 інвестиційних можливостей за зростанням їх привабливості [15].

П’яте місце. Депозити українських банків. Дохідність до 20 % річних у гривні. Сума – від 1000 грн. Потрібно сплатити податки (19,5 %). Ризик: низький. Ймовірне банкрутство деяких банків, але тоді кошти будуть виплачені через Фонд гарантування вкладів у повному обсязі.

Четверте місце. Українські ОВДП на вторинному ринку. Дохідність до 22 % річних у гривні, без сплати податків. Можна придбати у банків та брокерів. Сума придбання – від 50 тис. грн. Ризик: середній. Потрібно враховувати потенційну можливість їх реструктуризації у разі зменшення подальших надходжень дохідної частини Державного бюджету.

Третє місце. Індекс S&P 500 (SPY ETF) – 500 найбільших компаній США. Дохідність – до 20 % у доларах США протягом наступних 12 місяців. Сума інвестицій – від 360 доларів США. Ризик: середній. У разі рецесії у США дохід може зменшитись. Потрібно мати відкритий брокерський рахунок із коштами на ньому.

Друге місце. Індекс NASDAQ-100 (QQQ ETF) – 100 найбільших технологічних компаній, якими торгують на біржі NASDAQ. Дохідність – 20–30 % у доларах США у найближчих 12 місяців. Ризик: середній. У разі рецесії у США дохід може бути меншим. Сума придбання – від 260 доларів США. Потрібно мати відкритий брокерський рахунок із коштами на ньому.

Перше місце. Депозит під купівлю валюти “Від НБУ”. Купівля долара або євро на міжбанківському ринку з подальшим вкладенням на депозит від трьох місяців в українських банках. За курсу на готівковому ринку 40,5 грн за долар (купівля відбувається за курсом приблизно 37,5 грн за долар США) дохідність становить 32 % річних у доларах США (приблизно 8 % за три місяці). Ризик: низький. Усю суму депозитів в українських банках нині покриває Фонд гарантування вкладів. Сума інвестицій – від 100 доларів США

Звісно, громадяни України можуть здійснювати інвестиції та розпоряджатись власними фінансами самостійно або використовуючи поради експертів. Разом із тим, світовий досвід демонструє нам іншу можливість – систему професійного фінансового консультування. Фінансовий консультант – це професійна особа, яка консультує свої клієнтів щодо правильного управління їхнім капіталом та із інших грошових питань. Залежно від сфери їхньої компетенції, фінансові консультанти можуть допомогти із чим завгодно: від складання повного плану пенсійних накопичень із доданим до нього часовим графіком до простої відповіді на запитання про страхування життя.

Найняти фінансового консультанта часто є хорошою ідеєю, оскільки він допоможе вам [16]:

- покращити управління особистими фінансами – краще контролювати витрати та збільшити ваші заощадження;
- створити фінансову подушку і не залежати від життєвих обставин, що постійно змінюються;
- дохідно та з помірним рівнем ризику інвестувати ваші заощадження, примножуючи їх;
- фінансово підготуватись до важливих життєвих подій – придбання автомобіля, нерухомості, весілля тощо;
- краще зрозуміти фінансову ситуацію та знайти відповіді на фінансові запитання, що вас цікавлять.

Послуги фінансових консультантів платні, але, виконуючи їхні фінансові поради, можна у разі окупити усі витрачені кошти. За статистикою, 35 % громадян США [17] користуються послугами професійних фінансових консультантів. У цій країні офіційно надають послуги понад 200,000 [18] фінансових консультантів. 74 % з них – чоловіки, їх середній вік 44 роки. Вони переважно працюють у фінансових компаніях, їх середній річний дохід становить до 110,000 доларів США. Ця професія вимагає сертифікації. Найпоширеніші сертифікати [19]: CFP – сертифікат фінансового планувальника; CFA – фінансовий аналітик та PFS – персональний фінансовий спеціаліст.

За даними Національної ради з фінансової освіти (США), відсутність знань про особисті фінанси коштує середньому американцю 1200 доларів на рік [10]. Пошук хорошого фінансового консультанта може допомогти вам уникнути цих витрат і зосередитися на цілях. Фінансові консультанти потрібні не лише багатим людям. Робота з консультантами є чудовим вибором для всіх, хто хоче налагодити свої особисті фінанси та поставити довгострокові цілі.

Які є види фінансового консалтингу та якими бувають професійні фінансові консультанти?

1. Платні фінансові консультанти

Платні фінансові консультанти заробляють гроші на гонорарах, які ви сплачуєте за їхні послуги. Ці комісії можуть стягуватися як відсоток від активів, якими вони керують для вас, як погодинна ставка або як фіксована ставка.

Майже всі платні консультанти є довіреними особами. Загалом кажучи, вони вирішили працювати за платною моделлю, щоб зменшити потенційні конфлікти інтересів. Оскільки свої доходи вони отримують від клієнтів, у їхніх інтересах переконатися, що вони отримають фінансові плани та фінансові продукти, які найкраще підходять.

2. Фінансові радники, які отримують комісію від фінансових компаній

Деякі фінансові радники заробляють гроші, отримуючи комісійні від продажів від третіх сторін (страхові компанії, брокери). Серед фінансових консультантів, які заробляють комісійні з продажу, деякі можуть рекламувати себе як “безкоштовні” фінансові консультанти, які не стягують з вас комісію за консультацію. Інші можуть стягувати комісію, тобто отримують лише частину свого доходу від комісій третіх сторін.

У будь-якому випадку фінансові консультанти, які одержують сторонні комісійні з продажів, отримують частково або весь дохід від продажу вам певних фінансових продуктів. Якщо ви вирішите працювати з фінансовим консультантом, який отримує комісійні від продажів, потрібно бути обережним.

Радники, які одержують лише комісію, не є довіреними особами. Вони працюють продавцями в інвестиційних і страхових брокерських компаніях і дотримуються лише загальних законодавчих стандартів. На відміну від цього, деякі платні фінансові консультанти є довіреними особами, хоча важливо визначити, чи вони завжди діють як довірені особи, чи “призупиняють” свої довірчі обов’язки під час обговорення певних типів продуктів, як-от страхування.

Проаналізувавши світовий досвід фінансового консультування, ми не можемо не поставити собі запитання: який реальний стан розвитку системи фінансового консультування в Україні та які шляхи стимулювання її розвитку сьогодні необхідно використовувати?

Систему фінансового консалтингу в Україні ніяк спеціально не регулює держава, тобто фінансовим консультантом може фактично бути хто завгодно. Відсутність регулювання створює можливість для непрофесійних людей надавати платні послуги громадянам і не брати на себе жодної відповідальності.

Чимало прикладів послуг фінансових консультантів можна знайти у соціальних мережах: Фейсбук, Інстаграм. Подекуди їхні послуги коштують неадекватно (по 200 і більше доларів за годину консультування). Фактично це *перший тип* фінансових консультантів в Україні: фінансові консультанти – індивідуальні особи, фул-тайм інвестори, гуру фінансових ринків тощо. Серед них, звісно, чимало фахівців, які можуть реально допомогти громадянам правильно розпоряджатись бюджетом та інвестувати кошти. Але відрізнити фахівців від шарлатанів доволі непросто (другі, як правило, активніше рекламують себе, зокрема у відомих блогерів).

Друга група фінансових консультантів – це консалтингові компанії, які об’єднують групи фінансових консультантів, що набули певного досвіду та можуть довести ефективність своєї діяльності. Ці компанії мають свої сайти, здійснюють навчання та загалом є прототипом майбутньої системи фінансового консалтингу в Україні. Прикладами таких компаній є IPlan, “Софтінвест консалтинг”.

Третя група – особи, які здійснюють фінансовий консалтинг, щоб отримати комісію за продаж фінансових продуктів: інвестиційні банкіри (яких поки що дуже мало); представники фінансових брокерів, страхових компаній. Це фахівці, які добре знають свою сферу фінансового ринку, але їхня мета – продаж фінансових продуктів через розвиток фінансової грамотності населення. Загалом, їхня діяльність корисна для суспільства, але знання, які вони передають, фрагментарні. Клієнт не може скласти повної картини фінансового ринку та вибрати оптимальний для себе тип інвестування (йому пропонують один “найкращий варіант”).

Висновки

Підводячи підсумки дослідження, можна окреслити певні напрями розвитку особистого фінансового консалтингу в Україні. По-перше, необхідно розвивати освітні програми, які готуватимуть особистих фінансових консультантів в українських університетах. Нині в деяких українських університетах практикують програми з фінансового консалтингу (здебільшого на магістерському рівні). Вони певною мірою надають необхідний рівень знань, але орієнтовані на систему фінансового консультування бізнесу, розроблення його стратегії, здійснення фінансового обліку тощо. У частині українських університетів запроваджено окремі курси з фінансової грамотності або й управління особистими фінансами. Разом із тим, спеціалізованих програм, які орієнтовані на підготовку до професії саме незалежного особистого фінансового консультанта, фактично немає. На нашу думку, це непогана можливість для університетів створити нову перспективну освітню програму, принаймні на рівні магістратури.

По-друге, професія фінансового консультанта у багатьох країнах світу є професією з підвищеною відповідальністю. Якщо через недолугі поради консультанта клієнт втратить частину або й усі свої заощадження, це може стати справжньою людською трагедією. Тому, на нашу думку, доцільно зарахувати цю професію до переліку тих, які потребують обов'язкової сертифікації. Сертифікацію повинні здійснювати відібрані заклади вищої освіти. Підставою для претендування на сертифікат має стати наявність фінансової освіти, відповідне навчання та складений сертифікаційний іспит, за результатами якого видаватимуть відповідний сертифікат.

Активну роль у розвитку системи фінансового консалтингу повинен відігравати Національний банк України. Програми фінансової грамотності, які він реалізовує, не можуть охопити усе населення. Більшість людей не хоче чи не має змоги спеціально навчатись для управління власними фінансами. Натомість створення транспарентної, відповідальної та фахової системи фінансових консультантів, безумовно, може покращити ситуацію у цій сфері.

Перспективи подальших досліджень

Перспективами подальших досліджень у сфері цього дослідження є розроблення конкретних заходів та механізмів реалізації запропонованих у статті пропозицій, зокрема стосовно створення новітніх програм ЗВО із особистого фінансового консалтингу та розроблення засад сертифікації професії фінансового консультанта.

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році. Звіт за результатами дослідження. USAID Україна. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf
2. Національний банк презентував освітянам сайт з фінансової грамотності “ТАЛАН”. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3541829-nbu-prezentuvav-sajt-iz-finansovoi-gramotnosti.html>
3. Фінансова грамотність людей – це утопія (чи ні?). *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/28/676327/>
4. Журкевич С., Карпишин Н. Фінансове консультування громадян: теоретичні та організаційні аспекти діяльності. *Економічний аналіз*, 2017. Том 27. № 2. С. 92–97.
5. Кізіма Т., Куцяк В. Незалежне фінансове консультування фізичних осіб: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Світ фінансів*. 2015. № 3. С. 62–70.
6. Фінансова грамотність. Фінанси. Що? Чому? Як?: навч. посіб. / авт. кол. Київ, 2019. 272 с. *Financial literacy. Finances. What? Why? How?: study guide / author. col.* Retrieved from: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/08/Financial_Literacy_Textbook_Aug2019.pdf
7. Тригуб О. Управління особистими фінансами та формування статків. Київ: Вид-во Національного банку України. 2019. URL: <https://events.bank.gov.ua/nbuexpress2019/src/files/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf>

8. Ясинська Н. А. Сучасні технології управління особистими фінансами в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9720> (дата звернення: 08.03.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.8
9. Ясинська Н. А. Інституційна інфраструктура особистих фінансів: антикризовий аспект: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 496 с.
10. Кізіма Т. О. Незалежне фінансове консультування фізичних осіб: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні. *Методологічні проблеми фінансової теорії і практики в умовах проведення системних реформ*: загальноунівер. наук. конф. проф.-викл. складу, 10 квіт. 2013 р., м. Тернопіль. Тернопіль: Вектор, 2013. С. 49–52.
11. Блюмин А. М. Информационный консалтинг: теория и практика консультирования: учебник для бакалавров, 2013. 364 с. URL: https://studme.org/14170120/menedzhment/harakteristika_ponyatiy_konsultirovanie_konsultatsionnye_u_slugi.
12. Тур О. Істотні умови договору про надання консультаційних послуг. *Цивілістика, господарське право та процес*. 2015. № 5 (3). С. 91–95.
13. Верба В. А., Решетняк Т. І. Організація консалтингової діяльності: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2000. 228 с.
14. Куди зараз варто інвестувати кошти? Софтівест консалтинг. URL: <https://softinvestgroup.com/blog/kudy-zaraz-var-to-shnvestuvaty-koshty/>
15. Топ-5 інвестицій жовтня 2022. Софтівест консалтинг. Retrieved from: <https://softinvestgroup.com/blog/top-5-investytsiy-zhovtnya-2022/> Top 5 investments of October 2022. Softinvest consulting.
16. Хто такий і для чого потрібний фінансовий консультант? Софтівест консалтинг. Retrieved from: <https://softinvestgroup.com/blog/khto-takyy-i-dlya-chogo-potribnyy-finansovyuy-konsultant/> Who is a financial consultant and why do you need one? Softinvest consulting.
17. Only 35 % of Americans Work With a Financial Advisor. Here's Why You Should Consider One. Retrieved from: <https://www.fool.com/the-ascent/buying-stocks/articles/only-35-of-americans-work-with-a-financial-advisor-heres-why-you-should-consider-one/>
18. Finance advisor demographics and statistics in the us. Retrieved from: <https://www.zippia.com/finance-advisor-jobs/demographics/>
19. The Top 3 Financial Advisor Credentials. Retrieved from: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/060515/top-3-financial-advisor-credentials.asp>
20. How to choose the financial advisor. Retrieved from: <https://www.forbes.com/advisor/investing/how-to-choose-a-financial-advisor/>

1. Financial literacy, financial inclusion and financial well-being in Ukraine in 2021. Report on the results of the study. USAID Ukraine Retrieved from: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf
2. The National Bank presented the TALAN financial literacy site to educators. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3541829-nbu-prezentuvav-sajt-iz-finansovoi-gramotnosti.html>
3. Financial literacy of people is a utopia (or not?). Economic truth. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/07/28/676327/>
4. Zhurkevich S., Karpysyn N. (2017). Financial counseling of citizens: theoretical and organizational aspects of activity. *Economic analysis*, Vol. 27, No. 2, 92–97.
5. Kizima T., Kutsiak V. (2015). Independent financial consulting of individuals: foreign experience and development prospects in Ukraine. *World of Finance*, Vol. 3, 62–70.
6. Financial literacy. Finances. What? Why? How?: study guide, author. col. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/08/Financial_Literacy_Textbook_Aug2019.pdf
7. Trygub O. (2019) Personal finance management and wealth formation. Publishing House of the National Bank of Ukraine. URL: <https://events.bank.gov.ua/nbuexpress2019/src/files/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf>
8. Yasynska N. A. (2021) Modern technologies of personal finance management in Ukraine. *Efficient economy*, Vol. 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.8.
9. Yasynska N. A. (2014). Institutional infrastructure of personal finance: anti-crisis aspect: monogr. 496 p.

10. Kizima, T. O. (2013) Independent financial consulting for individuals: foreign experience and prospects for development in Ukraine. Metodolohichni problemy finansovoi teorii i praktyky v umovakh provedennia systemnykh reform: zahal'nouniver. nauk. konf. prof.vykl. skladu, 10 kvit. 2013 r., Ternopil. Ternopil: Vektor, 49–52.
11. Blyumin, A. M. (2013) Information consulting: theory and practice of consulting: textbook for bachelors. URL: https://studme.org/14170120/menedzhment/harakteristika_ponyatiy_konsultirovanie_konsultatsionnye_u_slugi.
12. Tur, O. (2015). Essential terms of the contract for the provision of consulting services. *Civil law, economic law and process*, Vol. 5(3), 91–95.
13. Verba, V. A., Reshetniak T. I. (2000). Organization of consulting activities: training manual. 228 p.
14. Where should you invest money now? Softinvest consulting. URL: <https://softinvestgroup.com/blog/kudyzaraz-varto-shnvestuvaty-koshty/>
15. Investment Top-5 October 2022. Softinvest Consulting URL: <https://softinvestgroup.com/blog/top-5-investytsiy-zhovtnya-2022/> Top 5 investments of October 2022. Softinvest consulting.
16. Who is and why is a financial advisor needed? Softinvest Consulting URL: <https://softinvestgroup.com/blog/khto-takyy-i-dlya-choho-potribnyy-finansovyy-konsultant/> Who is a financial consultant and why do you need one? Softinvest consulting.
17. Only 35 % of Americans Work With a Financial Advisor. Here's Why You Should Consider One. URL: <https://www.fool.com/the-ascent/buying-stocks/articles/only-35-of-americans-work-with-a-financial-advisor-heres-why-you-should-consider-one/>
18. Finance advisor demographics and statistics in the us. URL: <https://www.zippia.com/finance-advisor-jobs/demographics/>
19. The Top 3 Financial Advisor Credentials. URL: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/060515/top-3-financial-advisor-credentials.asp>
20. How to choose the financial advisor. URL: <https://www.forbes.com/advisor/investing/how-to-choose-a-financial-advisor/>

O. Druhov¹, D. Wawrzyniak²

¹ Lviv Polytechnic National University,
Department of Organisational Management,

² Wrocław University of Economics and Business,
Department of Banking,

¹ oleksii.o.druhov@lpnu.ua

² dariusz.wawrzyniak@ue.wroc.pl

PERSONAL FINANCIAL CONSULTING: GLOBAL EXPERIENCE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

© Druhov O., Wawrzyniak D., 2023

Purpose. The purpose of this article is to study the current state of development of the personal financial consulting system in Ukraine, identify its main problems, and determine ways and measures for its improvement and development.

Design/methodology/approach. In this study, an analysis of the current state of development of the financial consulting system in Ukraine was carried out. Its main shortcomings were analyzed and based on the study of foreign experience and the possibilities of its implementation in Ukraine, the main recommendations and proposals in this area were developed. Methods of scientific knowledge, analysis and synthesis of information were used to solve these problems

Findings. The development of access to Ukrainian citizens to modern financial instruments requires appropriate knowledge and skills. Their absence can only lead to financial losses deterioration. The level of financial knowledge of Ukrainians remains quite low. In view of this, the article summarizes the global experience of raising the level of financial knowledge of the population and justifies the need to develop the profession of personal financial advisor and proposes a set of measures for this. The ways to this are: create and develop educational programs that will train personal financial consultants at Ukrainian universities; inclusion of this profession in the list requiring mandatory certification; creation of a transparent, responsible and professional system of financial consultants.

Practical implications. Based on the results of the research, the article highlights the direction of development of the financial consulting system in Ukraine. First, it is necessary to create and develop educational programs that will train financial consultants in Ukrainian universities. Currently, such programs do not exist. In our opinion, this is a good opportunity for universities to create new and interesting educational programs, at least at the master's level. Secondly, the profession of a financial consultant in many countries of the world is a profession with increased responsibility. If the client loses part or all of his savings due to the bad advice of a consultant, it can become a real human tragedy. Therefore, in our opinion, it makes sense to include this profession in the list that requires mandatory certification. Such certification should be carried out by selected institutions of higher education. The basis for applying for a certificate must be the availability of financial education, the relevant training must be conducted and the certification exam must be passed, based on the results of which the corresponding certificate can be issued.

The National Bank of Ukraine should play an active role in the development of the financial consulting system. The financial literacy programs he implements are not able to cover the entire population, and most people do not want or are unable to learn specifically to manage their finances. Instead, the creation of a transparent, responsible, and professional system of financial consultants can certainly improve the situation in this area.

Originality/value. In the article, based on the results of the analysis of the current state of development of financial consulting in Ukraine, its main shortcomings are highlighted and a series of measures to regulate the system itself and proposals for its further development are proposed.

Key words: financial consultations; financial advisor; financial market; private investments.

Paper type: Research paper.